

PRIEŽASTYS, KODĖL VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYME MOKYTOJAMS NEGALI BŪTI SUMAŽINTAS PENSINIS AMŽIUS:

1. *Pažeistas solidarumo ir lygiateisiškumo principas.* Visiems dirbantiems asmenims yra nustatytas vienodo dydžio socialinio draudimo įmokos tarifas, todėl pensijos turi būti skiriamos taikant vienodus reikalavimus (vienodas senatvės pensijos amžius, pensijų draudimo stažas).

2. *Būtų sukurtas precedentas reikalauti tokių pačių lengvatinių teisių.* Vienos profesinės veiklos pripažinimas išimtine, būtų precedentas kitų profesijų atstovams, kurie dėl savo profesijos specifikos negali dirbti pagal specialybę, reikalauti tokių pat išimtinų sąlygų ir gali sukelti kitų asmenų grupių nepasitenkinimą. Į ministeriją dėl panašių reikalavimų jau keletą metų kreipiasi įvairių profesijų atstovai: narai, geležinkeliečiai, greitosios pagalbos medikai, vairuotojai, civilinės aviacijos darbuotojai, ugniagesiai gelbėtojai, jūreiviai ir kt. Per beveik dvidešimties metų Pensijų įstatymo galiojimo laikotarpį nei vienai asmenų grupei nėra numatyta išimčių ar išlygų.

3. *Papildomas lėšų poreikis.* Preliminariais skaičiavimais, mokytojų pensijoms mokėti per metus papildomai reikėtų apie **66 mln. litų** (beveik 20 mln. eurų) lėšų iš „Sodros“ biudžeto. Be to, tai didintų „Sodros“ biudžeto išlaidas artimiausiu metu bei ateityje, nes vienos profesijos asmenų kategorijai (mokytojams) senatvės pensijos būtų pradėtos mokėti anksčiau ir būtų mokamos ilgiau. *Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai.*

4. *Mažesnė senatvės pensija.* Nustačius mažesnę pensinį amžių mokytojams, jie galėtų anksčiau pasitraukti iš darbo rinkos, o tai mažintų jų pensijos dydį (visas sudedamąsias pensijos dalis), kuris priklauso ir nuo asmens įgyto stažo trukmės, ir nuo draudžiamųjų pajamų dydžio. Kuo trumpiau asmuo yra darbo rinkoje, tuo mažesnė bus jo pensija ateityje.

5. *Senstanti visuomenė.* Lietuvos visuomenė taip pat, kaip ir kitų Europos Sąjungos valstybių, sensta. Vyresnio amžiaus žmonių įtaka bendroje gyventojų struktūroje vis stiprėja, gimstamumas mažėja. Atitinkamai mažėja ir dirbančių žmonių, kurių socialinio draudimo įmokomis finansuojamos socialinio draudimo pensijos, skaičius. *Jei dėl senatvės pensijos amžiaus lengvatų daugėtų žmonių, gaunančių socialinio draudimo pensijas, bendras skaičius, tai „Sodros“ biudžeto lėšos būtų nukreipiamos didesniai šių pensijų gavėjų ratui.* Dėl to sumažėtų ne tik finansinės galimybės didinti šias pensijas dabartiniu laikotarpiu, bet ateityje – įvertinant visuomenės senėjimo tendencijas – būtų vis sunkiau ir sunkiau išlaikyti dabartinį šių pensijų lygį, užtikrinant jų gavėjams pakankamą pragyvenimo šaltinį.

SADM SIŪLOMA ALTERNATYVA – mokėti kompensacinę išmoką, nutraukus pedagoginę veiklą ir turint atitinkamą profesinės veiklos stažą.

Siūlymas.

Siūlytina svarstyti galimybę skirti kompensacines išmokas mokytojams, kurie:

- yra sukakę tam tikrą amžių (siūlytina nustatyti ne fiksuotą amžiaus ribą, bet priderinti prie palaipsniui ilginamo senatvės pensijos amžiaus);
- yra įgiję atitinkamą stažą, dirbant pagal profesiją (pvz.: 30 metų);
- pasitraukia iš profesinės veiklos, t.y. nebedirba mokytoju.

Kompensacinės išmokos dydis galėtų siekti 6 bazinių socialinių išmokų dydį (BSI – 130 Lt; 38 €), t.y. 780 Lt (228 €). Būtent tokio dydžio kompensacinės išmokos šiuo metu yra skiriamos ir mokamos teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams, turintiems atitinkamą kūrybinės veiklos stažą.

Siūlymo pagrindimas.

1. Analogiško dydžio (6 BSI) kompensacinės išmokos šiuo metu skiriamos ir mokamos teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams, turintiems atitinkamą kūrybinės veiklos stažą.
2. Panašaus pobūdžio išmokos mokamos Lenkijoje. Teisės aktais nustatyta, kad teisę gauti atitinkamas kompensacines išmokas turi mokytojai, kurie yra sukakę tam tikrą amžių (kuris palaiapsniui ilginamas, tuo priderinant prie didėjančio senatvės pensijos amžiaus), yra įgiję ne mažiau kaip 30 metų bendro stažo, iš jų ne mažiau kaip 20 metų dirbę pagal profesiją, ir yra *visiškai* nutraukę darbo santykius. Šios kompensacinės išmokos yra mokamos iki senatvės pensijos amžiaus sukakties iš valstybės biudžeto.

Lėšų poreikis.

2015 metais senatvės pensijos amžius moterims bus 61 m. ir 4 mėn., vyrams – 63 m. ir 2 mėn.

- **Jeigu kompensacinės išmokos būtų skiriamos moterims ir vyrams nuo 55 metų* amžiaus**, ŠMM pateiktais duomenimis, 2015 metais teisę gauti išmoką preliminariai įgytų apie 6 166 moterų ir 1 040 vyrų.

** Šiuo atveju išmoka būtų mokama ilgiau nei 5 metus ir trukmė priklausytų nuo atitinkamais metais nustatyto senatvės pensijos amžiaus, t. y. išmoka galėtų būti mokama nuo 6 iki 10 metų.*

Lėšų poreikis metams: 7 206 žm. * 780 Lt * 12 mėn. = ~ 67,5 mln. Lt (~ 19,5 mln. €)

- **Jeigu kompensacinės išmokos būtų skiriamos likus ne daugiau kaip 5 metams iki senatvės pensijos amžiaus sukakties** (moterims – nuo 56 m. ir 4 mėn., vyrams – nuo 58 m. ir 2 mėn.), ŠMM pateiktais duomenimis, 2015 metais teisę gauti išmoką preliminariai įgytų apie 5 077 moterų ir 596 vyrai.

Lėšų poreikis metams: 5 673 žm. * 780 Lt * 12 mėn. = ~ 53,1 mln. Lt (~ 15,4 mln. €)

Neigiamos pasekmės.

Būtų sukurtas precedentas reikalauti analogiškų išmokų kitų profesijų atstovams, kurie dėl darbo specifikos negali dirbti pagal specialybę.

UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS, TEIKIANT SOCIALINES GARANTIJAS MOKYTOJAMS

Lenkija – turi teisę gauti tam tikras kompensacines išmokas iki senatvės pensijos amžiaus sukakties. Išmokos mokamos iš valstybės biudžeto.

Kitos šalys. Per profesinių pensijų fondus, sudarytus tarp darbdavio ir darbuotojo, kolektyvinių sutarčių pagrindu – anksčiau galima pensiją gauti praktiškai visose ES šalyse narėse senbuvėse – Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Danijoje, Suomijoje ir kt.

Nei Estija, nei Latvija nesuteikia mokytojams papildomų socialinių garantijų, suteikiant galimybę į pensiją išeiti anksčiau. Latvijoje yra tokios pat galimybės, kaip ir Lietuvoje, gauti išankstinę senatvės pensiją, kuri atitinkamai mažinama.